

ПРО ОСОБЛИВІСТЬ ФІЛОСОФІЇ У КОНТЕКСТІ ЇЇ СТОСУНКІВ З НАУКОЮ

Однією з причин негативного ставлення до філософського знання, по суті дискримінації філософії у громадській думці, є зведення філософії до рівня однієї з конкретних наук. Коли філософське знання наділяють статусом науковості, використовуючи аналогії, запозичені з інших наук, уніфікують на основі вузько абсолютизованого еталону, філософії настає кінець. Тому вважаємо доречним і актуальним ще раз наголосити на питанні: "Що відрізняє філософське знання від інших асоційованих в науку знань?"

Ігнорування особливості філософії порівняно зі спеціальними науками заклало підвалини захопленню філософської думки "духом науковості". Це був період панування сцієнтистської орієнтації, прихильники якої сподівались за допомогою науки та техніки остаточно вирішити всі життєво важливі проблеми людства.

Питання "Навіщо філософія?", "Чи потрібна ще філософія?" та інші, які ставлять під сумнів правомірність філософії як самостійної духовної діяльності або наукової дисципліни, не нові. Так, в 70-х роках минулого століття проблема природи філософського знання та його місця в культурі західного світу були предметом обговорення в країнах Західної Європи, зокрема в Німеччині. Саме там була сформульована думка про те, що філософія трансформується в деяку модель наукового мислення і зберігає свій "специфічно філософський характер рефлексії" до того часу, доки не виявиться розчищеною і спростованою в науці та через науку.

М.Рідель, спираючись на позитивістську концепцію історії, згідно з якою філософія приходить на зміну міфу, а потім і сама переборюється наукою, фіксує "кінець" традиційної філософії як вчення про світ і людину в їх цілісності. [M.Ridel. Philosophieren nach dem "Ende der Philosophie?". In: "Wozu Philosophie?". Berlin, 1978, S. 267].

Г.М.Баумгартнер, аналізуючи стан філософії в індустріально розвинутому суспільстві, приходить до висновку, що філософія і стверджувана нею особистісна "ідентифікація розумних суб'єктів" належить до факторів, що ускладнюють життєвий процес і навіть заважають виживанню суспільної системи. [H.M. Baumgartner. Wozu noch Philosophie? In: "Wozu Philosophie?", S.253].

Підкреслюючи необхідність контакту філософії з конкретними науками, міждисциплінарної співпраці, кооперації, вчені Заходу здебільшого редукують філософську проблематику до теоретичних проблем конкретно-наукового знання, приписують філософії інструментальний характер стосовно спеціальних наук. На їх думку філософія лише вдосконалює

рефлексивну здатність самої науки і виконує стосовно неї функцію критичної здатності судження.

Змальована вище песимістична картина майбутнього філософії склалась під впливом панування сциєнтистської ідеології, коли наука бачилась найважливішим фактором соціального життя і претендувала на роль єдиної можливої форми знання, універсального засобу вирішення всіх фундаментальних проблем людського буття.

З кінця ХХ-го століття прослідковується тенденція до критичного переосмислення, коригування установок неопозитивістської, аналітичної філософії. Відроджується певною мірою традиційна філософська проблематика, все більшого визнання набуває соціально-філософська тематика, світоглядна значущість філософії. Спостерігається помітна соціологізація постпозитивістських концепцій, поворот від логіко-методологічного нормативізму до своєрідного соціологічного детермінізму. Ця тенденція чітко виявляється у західноєвропейських представників критичного раціоналізму. Так, роль філософії стосовно науки вбачається у принципі "наведення мостів" Г.Альберта, згідно якому важливою проголошується не поперівська проблема розмежування філософії та науки, а проблема зв'язку, наведення мостів. [H.Albert. Kritizismus und Naturalismus. In: "Neue Aspekte der Wissenschaftstheorie". Braunschweig, 1971, S. 120.]

Однак, попри всілякі заяви про метатеоретичні та гуманістичні завдання і функції філософії, вона у багатьох представників західної думки залишається лише своєрідним інструментом, засобом повнішого виявлення можливостей наукового знання, лишається у стані теоретико-методологічного додатка до науки.

Як самосвідомість культури певної історичної епохи філософія виробляє свої теоретичні принципи та ціннісні установки залежно від особливостей розвитку науки та соціальної практики цієї епохи, від питомої ваги і суспільного значення різних сфер духовної культури. Тому цілком зрозуміло та виправдано прагнення вияснити функції і характер філософії у контексті її стосунків з наукою, питома вага якої надзвичайно зросла в життєдіяльності сучасного суспільства. Важко заперечити велике значення методологічних і критико-рефлексивних функцій філософії стосовно наукового знання, її ролі у забезпеченні міждисциплінарної співпраці. Очевидним є значення конкретно-наукового знання як змістовного джерела філософського пізнання, що збагачує її світоуявлення. Але філософія визначає свої позиції, спираючись на переробку узагальненого та конкретного матеріалу, взятого з різних сфер культури, в тому числі і науки. Її принципи і методи, хоч і залежать та пов'язані з цими культурними сферами, однак, не зводяться до цих конкретних методів та принципів, вони мають свою власну особливу природу. Філософія володіє своїми власними засобами та способами пізнання і опанування дійсності, своїм критерієм раціональності та науковості, що втілюють у собі певну конкретно-історичну єдність ціннісно-світоглядних, духовно-практичних і науково-теоретичних моментів.

Зростаюче значення науки у сучасному житті вимагає не просто методологічного сприяння процесу наукового пізнання, вдосконалення його засобів. Гостро постає завдання соціального і духовно-морального забезпечення сучасного науково-технічного прогресу, створення таких форм соціального життя, міжнародної економічної і політичної співпраці, культурних стосунків, при яких людство зможе контролювати могутні сили своєї власної науково-технічної творчості, зможе вирішити глобальні проблеми. Тому для вироблення найбільш гуманних і адекватних принципів і норм діяльності вік науки і техніки ще більшою мірою вимагає звернення філософії до позанаукових сфер та джерел культурного і суспільного життя, до соціальних, морально-духовних сил і можливостей людини.

Будучи загальносвітоглядною теорією світу і людини, філософія не обмежує себе науково опанованою дійсністю, а звертається до культури в цілому, до різних форм практичної і духовної діяльності людини, до всього сукупного досвіду людства. Вона виступає не лише як теорія світу та людського пізнання, але й як наука про життєву мудрість, як спосіб орієнтації у світі та спосіб опанування і перетворення дійсності.